

Són modificables les actituds i els hàbits lingüístics?

IV Jornada de Dinamització Lingüística

5 d'octubre de 2020

Isidor Marí

Esquema

- **Per què són importants** les actituds i els hàbits de comportament, per al futur de la llengua?
- **Com es configuren** les actituds i els hàbits de comportament?
- **És legítim** regular democràticament els comportaments o usar la persuasió per a modificar actituds i comportaments?
- **Components de les actituds i tipus de comportaments.** Prejudicis. Comportaments professionals i particulars.
- **És possible modificar-los? Com?**

Per què són importants les actituds i els hàbits de comportament

- Les **actituds** són les **predisposicions** a comportar-se d'una determinada manera. És important conèixer **com s'adquireixen** i **en què es basen** per entendre el comportament i poder reconduir-lo si és necessari.
- Els **comportaments** també s'adquireixen i es consoliden a mesura que ens incorporam a la vida social. Els **comportament repetitius** s'interioritzen i es consoliden com a **hàbits**. Un hàbit consolidat és més difícil de modificar.
- Les **actituds** i les **normes socials** (pautes interioritzades a partir de l'entorn) guien els comportaments no consolidats. És convenient **incidir en el moment inicial** d'adquisició o de modificació d'actituds i comportaments.

Legitimitat de la intervenció

- Com en totes les intervencions regulatives o persuasives sobre la conducta, s'han de **respectar criteris de legitimitat**:
  - Les institucions tenen legitimitat per a regular els **comportaments públics** en nom de l'interès general, amb criteris democràtics.
  - Els **acords o contractes** (de treball, per exemple) poden establir **condicions de comportament (professionals, p. ex.)**.
  - Els **comportaments particulars** són lliures si no afecten l'interès general. Però sempre **són legítimes les intervencions persuasives basades en la veracitat i respectuoses amb la llibertat personal de pensament i d'acció**.
- Això no impedeix que hi hagi determinats sectors que critiquen la intervenció sobre els comportaments lingüístics i en canvi accepten moltes regulacions de comportament (o fins i tot manipulen subliminalment les opinions i els comportaments de la gent).

Actitud: components

- Definició: Predisposició de comportament respecte a un objecte determinat.
- 3 components:
  - **Cognitiu**: idees o creences referents a l'objecte (*què sé o què crec sobre la diversitat lingüística*). Estereotips: creences esquemàtiques atribuïdes a tots els membres d'un grup (*"els sudamericans no volen aprendre català"*).
  - **Avaluatiu**: valors i emocions (més o menys intensos, positius o negatius) associats a l'objecte (*"els alemanys, no els puc veure!"*)
  - **Conatiu**: intenció de conducta (*"M'estim més no tractar amb estrangers!"*)

Actituds intergrupals

- Basades en la història prèvia individual. 2 forces oposades:
  - **Integrativitat:** identificació i afiliació (compartir activitats amb els parlants de L2), basades en una imatge positiva de la comunitat de L2 (fruit de la qualitat i la freqüència de contactes).
  - **Por de l'assimilació** (defugir la comunicació perquè la L1 no sigui substituïda per la L2). Relació majoria-minoria.
- L'actitud envers la L2 i les connotacions associades a la comunitat de L2 són importants.

Importància dels prejudicis

- Definició: Actituds negatives envers els membres d'un altre grup, basades en un estereotip o una informació sobre el grup que és manifestament il·lògica o injustificable. (*“Tots els pagesos són desconfiats”*)
- Són la base (el pretext) dels comportaments discriminatoris.
- Poden procedir de patrons inherents de pensament, de l'experiència de relació amb aquell grup, de l'aprenentatge en el propi grup (pares, companys, mitjans de comunicació), del propi caràcter...

Modificabilitat de les actituds o prejudicis

- Factors interns (més **resistència**):
  - **Consistència** entre els components de l'actitud i la conducta personal.
  - **Consonància** amb les altres actituds pròpies i de l'entorn (vincles entre actituds semblants).
  - **Funcionalitat** –utilitat percebuda (avantatges que proporciona).
- Factors externs (més **receptivitat**):
  - **Credibilitat de la font** que proposa el canvi.
  - **Pertinència del mitjà** pel qual es proposa el canvi.
  - **Nivell de discrepància** acceptable (esforç que comporta el canvi proposat).
  - **Suport del propi grup** (al canvi o al manteniment).

Mesura indicativa de modificabilitat

Actitud o prejudici		De 0 a -5	De 0 a +5
Factors interns de resistència (valor negatiu)	Extremisme	_____	
	Consistència	_____	
	Consonància	_____	
	Funcionalitat	_____	
Factors externs de receptivitat (valor positiu)	Font creïble		_____
	Mitjà pertinent		_____
	Nivell de discrepància		_____
	Suport del propi grup		_____
BALANÇ	(positiu o negatiu)		

Comportaments

- 1) Grau de consolidació dels comportaments lingüístics (hàbits?).
- 2) Conscients o no?
- 3) Delimitar clarament dos camps distints (professionals / particulars).
- 4) Interdependència entre els comportaments professionals i els particulars.

Grau de consolidació del comportament (lingüístic)

- Els comportaments es modelen al llarg de la **socialització** (primària -familiar, escolar- o secundària – incorporació posterior a una organització o un grup social)
- Les **actituds** (predisposicions de comportament) i les **normes socials** (pautes interioritzades a partir de l'entorn) guien els **comportaments no consolidats**.
- Un **comportament repetit** es consolida i esdevé un **hàbit**. Tot això condiciona la possibilitat de remodelar els comportaments.
- El primer que cal preguntar-se quan es vol canviar un comportament és si **és un hàbit o encara no ho és**.

La formació dels hàbits

- Quan un comportament és nou, no provat, no après, els components intencionals (les actituds o les normes socials de l'entorn) són els primers responsables del comportament.
- Però l'**adquisició d'un hàbit** és un procés cognitiu i motivacional en què el control de l'acció passa a dependre del context extern, de manera que **les rutines prèvies de comportament s'activen davant de les circumstàncies apropiades: repetim (sense reflexionar) el comportament previ que ha funcionat.**
- **La consciència reflexiva és mínima**, en nom de l'eficiència, i hi ha manca d'intencionalitat i de control. Els hàbits són **poc assequibles a la modificació conscient.**

Comportaments repetitius

- Sembla que el 45% dels comportaments quotidians tendeixen a ser repetitius.
- Les intencions o actituds perden pes a mesura que es formen els hàbits de comportament.
- **No és fàcil modificar els hàbits arrelats amb decisions conscients (p. ex., deixar de fumar amb campanyes de salut persuasives):** canviar les intencions no és canviar els comportaments.
- **PERÒ el canvi del context** d'actuació facilita el canvi dels hàbits: els fa més propicis al control conscient.
- **Els moments naturals de canvi de context són propicis a la modificació dels hàbits.**

Moments i àmbits de les 'mudes lingüístiques' (Pujolar et al. 2010)

Després de la socialització familiar:

- Escolarització
- Pas a l'ensenyament secundari
- Accés a la universitat
- Incorporació al mercat de treball
- Formació d'una família

[+ Incorporació a una societat d'acollida!]

Dos tipus distints de comportaments

Professionals - regulables (institucionals)	Particulars - lliures (individuals)
Exercint una funció predefinida, encara que sigui fora d'un context 'institucional'	Actuant segons els propis criteris de comportament, fins i tot en un marc 'institucional'
Expressant-se com a membre d'una organització o d'un col·lectiu (la identitat personal està relativament 'desactivada')	Expressant-se a títol estrictament individual (la nostra identitat personal és plenament activa)
L'enunciat és part de l'activitat professional	L'enunciat és tan sols un intercanvi entre persones

Hi ha alguns casos poc diferenciats

- Hi ha rols 'professionals' molt pròxims a un tracte 'particularitzat' i informal:
  - Persones que atenen coneguts en petits establiments
  - Professionals que s'expressen a títol particular, i no en l'exercici de la seva activitat
  - Converses particulars en l'entorn de treball
  - Un enginyer entrevistat a la ràdio, fora de la feina

Interdependència entre els comportaments professionals i els particulars

- **La regulació dels comportaments lingüístics professionals actua de model per als comportaments particulars (Quebec).**
- La intervenció més viable és **actuar sobre els contextos d'ús professional, que són regulables**, encara que la seva eficàcia no és immediata ni automàtica.
- Regular els usos professionals (disponibilitat lingüística) i invocar el **manteniment del català en els usos particulars són complementaris**.
- La intervenció sobre els usos particulars ha de ser necessàriament respectuosa amb la llibertat individual i diversificada selectivament.

Resum: efectivitat del canvi de comportaments

1. És un hàbit o encara no ho és?
2. Els hàbits en formació poden ser receptius a la persuasió: modificació d'actituds / prejudicis.
3. Els hàbits consolidats només solen canviar quan es produeix un canvi 'natural' de context (canvi de lloc, canvi de feina), que comporta una socialització secundària (un nou aprenentatge de valors, normes i comportaments).
4. El suport d'un grup contribueix a la modificació del comportament (ex. de deixar de fumar).

Dues referències

- “Els usos lingüístics: tres consideracions sobre la delimitació conceptual, la consolidació i la modificabilitat”. A *Treballs de Sociolingüística Catalana*, núm. 22 (2012), pp. 17-26
<http://revistes.iec.cat/index.php/TSC>
- “La voluntat de comunicar com a objectiu primordial en l’aprenentatge d’una L2”. A *Caplletra 45* (Tardor 2008), pp. 229-253.
<https://ojs.uv.es/index.php/caplletra/article/view/4795>

GRÀCIES PER LA VOSTRA ATENCIÓ